

Tudor Arghezi between sacred and profane

Tudor Arghezi entre le sacré et le profane

Tudor Arghezi între sacru și profan

Cristina SAVA

Universitatea „Petru Maior”, Târgu-Mureș
cristinasava61yahoo.com

Abstract

The study „Tudor Arghezi between sacred and profane” proposes an approach of the dialectic of «sacred-profane» inside the arghezian creation, in the terms of the perpetuation of the sacred sense. The poet is addressing the divine authority and is also assuming the responsibility of the imaginary dialogue. The research is based on preliminary studies of literary criticism, out of the controversy of which emerges the image of «homo duplex» in a monumental «ars poetica». The conscious of the limits coexists with the aspirations towards certainty, towards essential communication with a «deus absconditus». The desire of transcending intertwines with the dramatic character of the knowledge. The tensions generated by the tribulations of an «ecce homo» lead to an attitude that seems to oscillate between «faith and hide».

Résumé

L'étude „Tudor Arghezi entre le sacré et le profane” propose d'aborder la dialectique «sacré-profane», une approche en termes qui représentent les sens de la durabilité du sacré dans la création arghezian. Le poète s'adresse à l'autorité divine et il s'assume la responsabilité du dialogue lyrique, de son imaginaire. La recherche est basée sur des études préliminaires de la critique littéraire, la controverse de qui se dégage l'image d'un «homo duplex» d'une monumentale «ars poétique». La conscience de certaines limites coexiste avec les aspirations pour certitude, pour la communication essentielle avec un «deus absconditus». Le désir de transcender se mêle le dramatisme de la connaissance. Les tensions générées par les tribulations d'un «ecce homo» conduisent à une attitude qui semble osciller entre «la foi et le déni».

Rezumat

Articolul „Tudor Arghezi între sacru și profan” propune abordarea dialecticii «sacru-profana» în creația argheziană, din perspectiva perenității sentimentului de sacru. Poetul se adresează autorității divine și își asumă responsabilitatea dialogului imaginar. Cercetarea are la bază studiile preliminare de critică literară, din controversa cărora se conturează ipostaza de «homo duplex» într-o monumentală «ars poetica». Conștiința limitelor coexistă cu aspirațiile spre certitudine, spre comunicarea esențială cu un «deus absconditus». Dorința de transcendere se împletește cu dramatismul cunoașterii. Tensiunile generate de tribulațiile unui «ecce homo» conduc la o atitudine care pare să oscileze între «credință și tăgadă».

Key words and phrases: *dialectic sacred-profane, „deus absconditus” „homo duplex”, religious feeling, metaphorical language.*

Mots-clés ou des phrases: *la dialectique sacré-profane, „deus absconditus”, „homo duplex”, sentiment religieux, langage métaphorique.*

Cuvinte cheie sau sintagme: *dialectica sacru-profana, „deus absconditus”, „homo duplex”, fior religios, limbaj metaforic.*

Se poate considera că Tudor Arghezi intră în comuniune cu *sacrul*, asemeni Sfinților Părinți, prin intermediul unei viziuni nealterate de problematizări de ordin teologic sau metafizic. Relația poetului cu divinitatea este aceea a unui primitiv, nu în sensul negativ al termenului, ci în sensul pur al unei ne-cunoașteri, pornind de la tipare de care omul modern s-a îndepărtat. Comuniunea omului cu Dumnezeu rămâne la Arghezi valabilă chiar dacă îmbracă forme sau manifestări negative. Sub forma unei resemnări amare (*De când mă știi*), se declanșează în omul arghezian o stare sufletească inepuizabilă având pecetea îndoielilor, uneori a gesturilor de apostazie, trăind alternativa credinței sau necredinței, de o intensă tensiune dramatică. În religiozitatea poetului se poate vorbi de un „deus absconditus”. Așa cum s-a mai spus, poetul trăiește cu o mare forță interioară drama căutării, dorind să ajungă la certitudini definitive în ceea ce privește lămurirea existenței sau inexistenței lui Dumnezeu. Tudor Arghezi a fost considerat, deopotrivă, poet „a credinței și a tăgădei”. Harul cuvântului poetic a conturat zbulciumul conștiinței sale sub semnul atâtor întrebări eretice.

Ipostaze ale eului liric arghezian

Poetul se confruntă, încă din cea dintâi carte a sa, cu nostalgia unei înzestrări transcendente (*Cuvinte potrivite*, 1927). Ambiția de a pătrunde cu mintea ordinea transcendentă constituie la Arghezi, din punct de vedere religios, un act de impietate. În lirica argheziană are loc o *coborîre* (Tudor Vianu, 1979) a dumnezeirii la nivelul terestru, care trădează un sentiment de culpă omească. Nicolae Balotă [1], în studiul privind *opera* lui Tudor Arghezi, precizează că elementele naturii sunt, în imaginația poetului, rezultatul unei intervenții supranaturale lipsite de umilință și impregnate cu ironie. Se precizează, în același studiu, că în gândirea poetică ceea ce nu are cauză, ceea ce nu se explică, ceea ce nu se cunoaște, ceea ce nu se poate pipăi devine un chin spiritual greu de îndurat. De asemenea, s-a constatat că lipsa de har i se înfățișează ca o neputință a lui însuși: el n-a meritat harul pentru că nu face parte dintre cei „aleși” (*Duhovnicească*). Poetul se simte uitat de Dumnezeu și nedreptățit (*Psalm - Tare sînt singur, Doamne, și pieziș*), simte apăsătoarea teroare și caută o explicație a nedreptății ce i s-a făcut. Crezând că Dumnezeu se răzbună pe o pretinsă a lui iconoclastie (*Psalm - Sînt vinovat că am rîvnit*), poetul creează un limbaj poetic nou pe care-l cultivă cu fidelitate, un limbaj provenit din abuzul imaginii conjugate și întrebuintarea elipsei de cugetare și de expresie. Poetul - creator suferă de a fi „născutul fără aripi” și descoperă puterea divină în lucrurile și în fapțurile cele mai umile: nașterea, viața, rodul, verdele frunzei și roșul florii. Îndrăzneala căutării de a înțelege misterul divin e figurată printr-o acțiune terifiantă, apocaliptică (*De-a v-ați ascuns*). Conștiința credinciosului, în gândirea argheziană, e mistificată, drept pentru care proiectează formele de manifestare ale acesteia în simboluri nedeslușite (*Între două nopți*). Poet al credinței, Arghezi nu e străin de starea obsesivă a căutării. Căutarea e „drămuire” „în zgomot și-n tăcere”, „pîndă” în timp, posibilitate de confirmare sau de dezamăgire (*Psalm- Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere*). Zbulciumul conștiinței rămâne deschis concluziilor celor mai opuse: „Pentru credință sau pentru tăgadă/ Te caut dîrz fi fără de folos” (*Psalm- Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere*). Nu se ascunde să-i declare lui Dumnezeu, - el, poetul - , după cum nu ezită să-i reproșeze faptul de a nu i se fi dovedit și lui ca în scripturi: „De când s-a întocmit Sfînta Scriptură/ Tu n-ai mai pus picioru-n bătătură// ... / Doar mie, Domnul, vecinicul și bunul; Nu mi-a trimis, de cînd mă rog, nici unul...” (*Psalm- Nu-ți cer un lucru prea cu neputință*).

Exegeza consideră că Tudor Arghezi a fost poetul unui complex de stări interioare contradictorii, de la sensibilitatea tinereții, interesul ocazional pentru boema literară a neadaptabililor, amoralismul prozatorului strict formal, la pamfletarul cu o prefăcută voluptate, dar cu certa plăcere a scandalului, în consens cu acea colectivitate supusă convențiilor sociale. Receptarea poeziei argheziene, precum și a spiritului său complex răsfrînt în monumentală sa operă, a avut răsunet și dincolo de granițele autohtone. În acest sens, francezul Luc-André Marcel a realizat și a publicat volumul de poezii (selecție): *Poètes d'aujourd'hui Tudor Arghezi (Tudor Arghezi. Présentation par Luc-André Marcel, choix de textes, bibliographie, portraits, fac-similés, 1963)*. Exegețul francez a descoperit, în urma mărturisirilor poetului în grădina de la Mărțișor, un Arghezi special, considerând că este „cu neputință să izolezi omul de opera sa, nici mediile diverse

în care și unul și cealaltă s-au realizat.” [2]. Șerban Cioculescu în studiul *Tudor Arghezi* (1971) preciza că poetul era convins, la un moment dat, că realizarea crezului său artistic ar depinde uzând de un destin supus neconformismului, sub semnul liberului arbitru, ceea ce s-a dovedit o „eroare psihologică, în lumina textelor lirice (Agate negre) și a manifestului literar („Vers și poezie”, în „Linia dreaptă”, „1904”)” [3]. Criticul literar surprinde, destul de subtil, influența experienței noviciatului [4] călugăresc, mai puternică decât credința însăși unită cu vocația, perioadă în care poetul compune *Agate negre*, întâiul său avatar literar cu amprentă baudelariană și eminesciană. Șerban Cioculescu era de părere că „fizionomieii argheziene pîmordiale îi aparține acel cuplaj al macabruului cu suavitatea, al violenței verbale cu idealismul, care constituie întâiul aspect al lui *homo duplex* de mai târziu.” [5] Într-una dintre mărturisirile poetului, exegetul a remarcat că există în lirica argheziană prezența unei metafizici a interogației (*Cuvinte potrivite*, 1927). Aceasta putea configura detașarea eului profund a cărui privire în „ogîndă” (Pompiliu Caraioan, 1967) a declanșat eterna dilemă ființă-neființă, alunecarea în subterană cu spaima pierderii identității. Șerban Cioculescu compara, la un moment dat, teoria lui Nietzsche [6] privind pluralitatea eului, cu modul în care se manifesta dorința de autocunoaștere a poetului. Criticul constata că dacă *eul* nitzchenian se identifica printr-o anumită cenzură în mai multe straturi interioare, *eul* arghezian însemna o permanență manifestată printr-o diversitate de ipostazări ale *eului liric*, ajungând să-și afle nu numai dublul, ci și arhetipul ființei (*De ce-aș fi trist?*). Datorită firii sale de stări contradictorii, poetul cunoaște acele crize religioase - spirituale, precum și manifestările nihilismului, în sensul constructiv al *alesului* unei arte de netăgăduit, după cum, de altfel, relatează Gala Galaction în studiul lui Teodor Vârgolici, *Prietenie și destin Tudor Arghezi - Gala Galaction* (2005). Se credea că zbaterea lui Arghezi între „credință și tăgăda” (Șerban Cioculescu, 1971) nu este o dramă religioasă, ci una a cunoașterii, o dramă intelectuală, o aventură a spiritului tandru sau o încercare chinuitoare de circumscriere și definire a propriului său ideal, în observația lui Alexandru George în lucrarea *Marele Alfa, eseu critic despre opera lui Tudor Arghezi* (1970). În același sens, Dumitru Micu, în studiul său aprofundat privind poezia lui Tudor Arghezi, trasa coordonatele portretului moral al poetului, recunoscând în Arghezi „un spirit de omenie, bunătate, perfecțiune” [7]. Latura spirituală a poetului, atât cât a putut fi observată de contemporani și controversată de exegeți, a fost considerată de Eugen Simion [8], în studiul amplu realizat, singura cale acceptabilă a modurilor de înțelegere a simbolului „dumnezeirii”, ca admitere a unor pluralități de sensuri care au permis cel puțin patru accepții: religioasă, gnoseologică, etică și estetică.

Dualitatea sacru - profan

Modul în care poetul s-a adresat Eternului nu a fost de la început în aceeași termeni. S-a constatat că în *Cuvinte potrivite* poetul mărturisește o dezamăgire interioară care generează o stare de oscilare între *sacru* și *profan*, cu înclinație către profan. Sub semnul unui devotat cânt dat de „o neliniștită patimă cerească” (*Psalm - Aș putea vecia cu tovarășie*), mânuitor al harului de a „scoborî în scripcă” licărul sacru, nu acceptă și nu vede în ce scop ar renunța la vremelnicia acestei lumi, la „sunetul de ospete-al bronzului lovit” și la „trupul de femeie”, neacceptat ca ofrandă de către Părintele slăvilor cerești, sensibil doar la „suferința cerului”.

Dualismul *sacru-prof়an*, jocul antinomiilor de orice nuanță, poate fi pus alături de „religiozitate, plasticitate și limbă”, susținea G. Călinescu în studiul *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (1941). Criticul constata că Arghezi propune o ipoteză extrareligioasă, dialectică și exhaustivă la un examen sumar: „E vorba nu de antiteze, de concepte ideal-real, ci de un proces văzut în planul poeziei, de metamorfoză, de osmoză între spiritual și material, amîndoi termenii luați ca momente îndepărtate ale aceleiași materii.” [9] Academicianul definește întreaga gândire argheziană și deduce că „ozmoza”, corelația contrariilor, se datorează unei viziuni dacă nu curat mistice, în mod cert unei viziuni iraționale, mitice. G. Călinescu credea că viziunea mitică, apanaj al artiștilor cu „vocația miturilor grozave” [10], ar fi cruțat poetul de orice contradicție cu sine, concluzionând că Arghezi ar rămâne pe plan estetizant, doar, și ar putea fi privit ca poet fără conflict istoric. De asemenea, exegetul, în amplul său studiu, sublinia că în lirica argheziană se

vorbește despre „impresia unică de hieratic, mistic și profetic” pe care o creează în versurile sale, că acesta „e mare când e mitic, iar când e mitic este mistic” [11]. Această atitudine a poetului pune la îndoială, de către clerici, calitatea de creștin: „Ușile cămărilor argheziene să se deschidă oare numai cu «cheile sacre» și temnicerul lor să fie în realitate un întemnițat voluntar, ba chiar un fanatic al misticii ? (...)” [12]

Critica literară a remarcat în poezia lui Arghezi coexistența unor universuri poetice independente, justificate de o dorință de permanentă înnoire. De cele mai multe ori, intervievat de gazetarii străini, mărturisea influența scriitorilor francezi, Baudelaire, Pascal, Verlaine, Jules Laforgue, în scrierile sale poetice. Tudor Arghezi era considerat fără reținere „un certain «esprit balcanique»” [13]. Dumitru Micu aprecia că ideea de Dumnezeu prefigurează, la Arghezi, înțelesuri diferite, dar unul dintre ele este de ordin religios. *Dumnezeul arghezian este, până la urmă, cel afirmat de creștinismul popular, de factură panteistă. Criticul era de părere că în poezie, atitudinea poetului dă senzația, uneori, de o anumită teroare mistică, de sete de divin, susținând ideea că toate elementele au un rost al lor adânc în univers. Ficțiunea sacră pe care poetul o creează și față de care manifestă oscilație dureroasă, de la smerenie la injurie, se identifică, altă dată, cu ideea de adevăr: „(...) El dramatizează atât aspirația spre absolut, ascuns intuiției noastre, cât și eșecul acestei acțiuni, cu o iotă de deznădejde, calculată («în recea mea-ncruntată suferință».)” [14] Nu a trecut neobservat harul poetic al lui Arghezi pe care Dumitru Micu, în studiul său, găsește potrivit să-l citeze din afirmația lui Marcel Raymond: „Să numim sensibilitate metafizică darul poetului de asimți în mod spontan lucrurile, (...) puterea de a presimți cu ajutorul unor antene misterioase evenimentele ce se înfiripă în străfundul spiritului, dincolo de gândirea conștientă și chiar de formele superioare ale vieții afective.” [15] Se preciza în același studiu că atributele extreme ale poeziei argheziene „oscilează între beția de har și lipsa de har, fie în grația lui Dumnezeu sau alungat departe de el, fie comunicând cu el sau implorând zadarnic un semn. Ceea ce a părut unora o dramă a cunoașterii, etică sau chiar religioasă nu este, în fond, pentru Arghezi, decât o întrebare și o neliniște cu privire la creație: este drama creatorului îngenunchat (*Răzvrătire*).” [16]*

Trebuie să menționăm, în studiul nostru, mărturisirea poetului cu privire la „tăgada” care ar fi fost înțeleasă, de însuși poetul, numai ca întunericul care definește lumina, mărturisire redată cu fidelitate de fiul său, prozatorul, eseistul și publicistul Barutu T. Arghezi: „Eminescu, de pildă, a văzut în luceafăr lumina care-i oglindea sufletul; vrăciul legendelor țărănești a comparat stelele cu viața omului („a căzut o stea, a murit un om”); iar preotul a dat întotdeauna lumină chiar păcătosului spre iertarea păcatelor. (...) Nu există credință fără întrebări sau tăgadă, de aceea omul merge la altar ca să se închine la o icoană și să ceară iertare de păcatele făcute cu gândul sau cu fapta.” [17]

Adversarii operei argheziene, considera Dorina Grăsoiu, situați pe poziții diametral opuse, au contribuit și mai mult la impunerea sa în literatura veacului. Arghezi s-a dovedit a fi un poet al aspirațiilor etnice, însuflețit de sentimentul continuității și al culturii orizonturilor originare, după cum se preciza în același studiu: „Arghezi își înfrînează individualismul, ca să dea glas entității sociale. Mai pregnant decât oriunde, dualismul său e relevabil în atitudinea religioasă, pusă sub semnul «credinței și a tăgadei».” [18] Problema scindării operei argheziene între „credință și tăgadă”, cuprinsă în amplul și documentatul studiu monografic al criticului Ov. S. Crohmălniceanu, pune în evidență nu numai clarificarea de esență și înțelegerea poeziei lui Arghezi, ci și criteriul de operă unificată, chiar dacă la prima vedere pare dispersată în ceea ce privește mecanismul lumii și al societății. Criticul este incredințat de existența unui conflict în poezia argheziană între realism și misticism, susținând că în Arghezi au existat „doi” Arghezi, respectiv „răzvrătitul mîndru și violator al tainelor divine și adoratorul lor umil” [19]. Exegeza interpretând opera argheziană, în opinia lui M. Petroveanu, privind religiozitatea poetului, conducea spre o analiză reduțională a elementului mistic prezent în opera poetului și la o confundare a esenței cu aparențele: „Controversa interpretărilor înțelege asupra fondului chestiunii - Arghezi - poet eminent religioasă - rămînea deci să se poarte doar în jurul răspunsului la întrebarea: cine a cîștigat bătălia, sacrul ori profanul? (...) ciocnire lipsită de condiționări ideologice și sociale, între spirit și materie, ideal și ireal, spiritual și carnal, între bine și rău, divin și demonic, sfințenie și păcat, pur și impur, lumină și întuneric.” [20]

Pe de altă parte, tematica religioasă argheziană, fără a intra în detaliile cazuisticii creștine și fără a formula o opinie generală, considera Șerban Cioculescu, se dezvoltă sub semnul artistului care creează în virtutea oscilării între antiteze, iar ciocnirea contrariilor nu se încheie cu învingători și învinși: „Așa cum l-am cunoscut, structurat dual, cu sensibilitatea sfișiată de senzații, impresii și sentimente contradictorii, poetul se complace în oscilarea între tendințe opuse.” [21] În ce privește conștiința poetului, care nu poate fi abstractizată nicidecum, criticul era de părere că aceasta, până la urmă, se subordonează principiului major al vieții: „se sfișie între principiul coruptibil și cel incoruptibil: se caută, se pierde și se regăsește în principiul suprem al vieții. De aici și mistica organicistă, din *Belșug* și *Har*, din *Duhovnicească* și *Psalmi*, de materializare și accepție panteistă a divinității.” [22] Comunicarea cu divinul este reprimată, iar poetul cuprins de o atitudine de îndoială și de căutare, vrea să-și asume cunoașterea dumnezeirii pe cale concret-senzorială, după cum aprecia Iulian Boldea [23]. Sufletul poetului, se preciza în studiu, e asemeni unui receptacol ce caută să primească harul divin, să se cuminece în sensul cel mai înalt și mai autentic (*Psalm- Ruga mea e fără cuvinte*). Cornel Moraru [24], în articolul privind manifestarea fiorului religios în lirica argheziană, aprecia că de la izolarea monastică inițială, Arghezi ajunge la un alt tip de contemplație, cea a geniului poetic, fără a refuza o realitate puternică și concretă cum este moartea, drama conștiinței spirituale, prin care propune un fel de terapie morală împotriva surprinderii thanatice. Ion Pop în lucrarea *Recapitulări* (1995) sublinia că în lirica argheziană chiar și cele mai grave și dramatice evenimente ale existenței se întâlnesc în perspectivă ludic-infantilă.

S-a constatat că în poemele argheziene există o dialectică cu numeroase schimbări de direcție ale fondului sufletesc care-l transformă pe Arghezi, pe bună dreptate, într-un *homo duplex* (Șerban Cioculescu, 1971), preciza Al. Cistelean: „Faima de *homo duplex* (nu în sensul duplicității morale, ci mai curând într-un sens ontologic) e pe deplin meritată și justificată. Arghezi își trăiește integral vocațiile, chiar dacă acestea se exclud una pe alta – ori măcar par a se exclude. El poate, în același timp, să treacă printr-o fierbinte istorie de devoțiune mistică și printr-o poveste de amor (poate la fel de fierbinte). Se poate simți, concomitent, chemat la viața monastică și la viața domestică. Poate fi, deodată, un fervent și un păcătos, un «rigorist» și un senzual.” [25]

Personalitatea complexă și imprezvizibilă a lui Arghezi, prezentă de-a lungul celor șapte decenii [26], a provocat opinii și interpretări dintre cele mai diverse. Nicolae Manolescu [27] în studiul său apreciativ, considera că poetul rămâne, după Eminescu, cu cel mai mare prestigiu și, în același timp, cel mai controversat. Modul prin care el s-a impus conștiinței publice a fost unul paradoxal, constata criticul: audiența extraordinară datorată, la început, mai mult faptului de a fi fost respins decât acceptat. În ce privește transcendența, preciza exegetul, dintr-un refuz golit de prezența divină și din singurătate se naște poezia argheziană a vieții și a făpturii, a omului, ființă tragică și nobilă, dar și a celorlalte viețuitoare care dau sens și farmec apei, cerului și pământului. A vorbi despre poezia lui Arghezi, concluziona Manolescu, înseamnă a vorbi despre înțelesurile existențiale ce o traversează: în spatele omului, poetul și împlinirea rostului necesar și tainic în slujba poeziei, dacă existențialul nu coincide cu biograficul.

La finalul acestei incursiuni teoretice preliminare, constatăm că dualitatea *sacru-profan*, oscilarea poetului între *credință și tăgadă*, conduce la un religios propriu arghezian care cuprinde atât aspirația spre cunoașterea absolutului, cât și aspirația de a se identifica cu ideea perfecțiunii inaccesibile. *Sacru* ia forme variate din folclorul creștin, dar și forme ale manifestării unui sentiment panteist, sub semnul consubstanțializării creației. Așa cum s-a mai spus, sursa creației religioase argheziene a fost *Scriptura*, față de care poetul avea o atitudine de beatitudine, iar *Psalmii* sau *Testament* ori *Duhovnicească* făceau parte din multitudinea de frământări și trăiri spirituale, viziuni intime întretăiate de situații reale sau adevăruri în stare latentă, de altfel existente în firescul omului. Poezia lui Tudor Arghezi, putem spune, sfișiază, pe de o parte, prin limbaj și tematică, și infirmă, pe de altă parte, prejudecățile epocii sale. Fără să strivească imperativele propriei arte poetice, îmbinând credința cu vocația și dorința de a străpunge noi taine ale cunoașterii ascunse, creația poetică argheziană a oferit literaturii române un *alt ceva* spectaculos și inedit.

Referințe

- [1] Balotă, Nicolae, *Opera lui Tudor Arghezi*, Editura Eminescu, București, 1976, pp. 22-26.
- [2] Daniel, L., *Tudor Arghezi – de Luc-André Marcel (Tudor Arghezi. Poètes d'aujourd'hui, Présentation, Choix de textes, Bibliographie, portraits, fac-similés, Paris P. Seghers, 1963)*, în *Viața românească*, București, XVII, nr. 3, martie, 1964, pag. 67.
- [3] Cioculescu, Șerban, *Introducere în poezia lui T. Arghezi*, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura Minerva, București, 1971, p. 100.
- [4] *Ibidem*.
- [5] *Ibidem*.
- [6] Nietzsche, Friedrich, *Opere complete II*, Traducere de Simion Dănilă, Editura Hestia, Timișoara, 1998, p. 172.
- [7] Micu, Dumitru, *Tudor Arghezi*, Editura Albatros, București, 1972, p. 80.
- [8] Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol.II, Editura Cartea românească, București, 1974, p. 31.
- [9] Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediția a II-a, Revăzută și adăugită, Ediție și Prefață de Al. Piru, Editura Minerva, București, 1985, p. 725.
- [10] *Idem*, p. 736.
- [11] *Ibidem*.
- [12] *Ibidem*.
- [13] Arghezi, Baruțu. T., *Note și comentarii*, Editura Marineasa, Timișoara, 1999, pag. 220.
- [14] Micu, Dumitru, *Istoria literaturii române: de la creația populară la postmodernism*, Editura Saeculum, București, 2000, p. 186.
- [15] Micu, Dumitru, *Tudor Arghezi*, Editura institutului cultural român, București, 2004, p. 27.
- [16] *Idem*, p. 185.
- [17] Arghezi, Baruțu T., *Duhovnicească Psalmi Testament*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p. 67.
- [18] Grăsoiu, Dorina, *Bătălia Arghezi*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 150.
- [19] Crohmălniceanu, OV. S., *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. II, Editura Minerva, București, 1974, p. 123.
- [20] Petroveanu, Mihail, *Tudor Arghezi*, Editura pentru literatură, București, 1961, p. 61.
- [21] Cioculescu, Șerban, *Introducerea în poezia lui Tudor Arghezi*, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura Minerva, București, 1971, p. 196.
- [22] *Idem*, pp. 242-243.
- [23] Boldea, Iulian, *Istoria didactică a poeziei românești*, Editura Aula, Brașov, 2005, p. 322.
- [24] Moraru, Cornel, *Sentimentul sacralului în lirica argheziană în Introducere la volumul Sacralul în poezia românească. Studii și articole*, Aurel Pantea (coord.), Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007, p. 38.
- [25] Cistelean, Alexandru, în *Vecinul meu – Dumnezeu*, în „Vatra”, nr. 3, 2007, p. 43.
- [26] Arghezi, Baruțu T., *Duhovnicească, Psalmi, Testament*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, pp. 61-62.
- [27] Manolescu, Nicolae, *Metamorfozele poeziei*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 59.

Bibliografie

- Arghezi, B. T., *Duhovnicească, Psalmi, Testament*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2001.
- Arghezi, B. T., *Note și comentarii*, Editura Marineasa, Timișoara, 1999.
- Balotă, N., *Opera lui Tudor Arghezi*, Editura Eminescu, București, 1976.
- Boldea, I., *Istoria didactică a poeziei românești*, Editura Aula, Brașov, 2005.
- Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediția a II-a, Revăzută și adăugită, Ediție și Prefață de Al. Piru, Editura Minerva, București, 1985.
- Caraioan, P., *Geneza sacralului*, Editura Științifică, București, 1967.

- Cioculescu, Ș., *Introducere în poezia lui T. Arghezi*, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura Minerva, București, 1971.
- Cistelean, Al., *Vecinul meu – Dumnezeu*, în „Vatra”, nr. 3, 2007.
- Crohmălniceanu, Ov. S., *Literatura română între cele două războaie mondiale*, Editura Minerva, București, 1974.
- Daniel, L., *Tudor Arghezi*, în *Viața românească*, XVII, nr. 3, martie, 1964.
- Eliade, Mircea, *Sacrul și profanul*, Cuvânt înainte la ediția franceză, traducere din franceză de Brândușa Prelipceanu, Ediția a III-a, Editura Humanitas, București, 2005.
- Firan, F., *Pe urmele lui Tudor Arghezi*, Editura Sport-Turism, București, 1981.
- Grăsoiu, D., *Bătălia Arghezi*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984.
- Marcel, Luc-André, *Tudor Arghezi. Poètes d'aujourd'hui*, Présentation, Choix de textes, Bibliographie, portraits, fac-similés, Paris P. Seghers, 1963.
- Manolescu, N., *Metamorfozele poeziei*, Editura Polirom, Iași, 1999.
- Micu, D., *Istoria literaturii române: de la creația populară la postmodernism*, Editura Saeculum, București, 2000.
- Micu, D., *Tudor Arghezi*, Editura Albatros, București, 1972.
- Moraru, C., *Sentimentul sacrului în lirica argheziană în Introducere la volumul Sacrul în poezia românească. Studii și articole*, Aurel Pantea (coord.), Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007.
- Nietzsche, Fr., *Opere complete II*, Traducere de Simion Dănilă, Editura Hestia, Timișoara, 1998.
- Petroveanu, M., *Tudor Arghezi*, Editura pentru literatură, București, 1961.
- Simion, E., *Scriitori români de azi*, vol.II, Editura Cartea românească, București, 1974.
- Vianu, T., *Scriitori romani din secolul XX*, Editura Minerva, București, 1986.
- Vatamaniuc, D., *Tudor Arghezi (1880-1967), Bibliografie*, vol. I - *Opera*, cu o postfață de Nicolae Gheran, Editura Institutului Cultural Român, București, 2005.
- Vârgolici, T., *Prietenie și destin Tudor Arghezi - Gala Galaction*, Editura Gramar, București, 2005.

